

Lieta Nr. C01148412
PAC-2428/2012

LĒMUMS

Rīgā 2012.gada 06.novembrī

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta šādā sastāvā:

tiesnese-referente Z.Pētersone,

tiesnese I.Lauka un

tiesnesis A.Keišs

izskatīja rakstveida procesā Vācijas uzņēmuma „ratiopharm GmbH” blakus sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 03.septembra lēmumu, ar kuru noraidīts Vācijas uzņēmuma „ratiopharm GmbH” pieteikums par pagaidu aizsardzības līdzekļa atcelšanu, un Civillietu tiesu palāta

k o n s t a t ē j a :

2011.gada 03.augustā Īrijas uzņēmums „Pfizer Ireland Pharmaceuticals” iesniedza Rīgas apgabaltiesā pieteikumu par pagaidu aizsardzības līdzekļa noteikšanu pirms prasības celšanas, lūdzot tiesu noteikt pagaidu pienākumrīkojumu, aizliedzot Vācijas uzņēmumam „ratiopharm GmbH” importēt, ražot, uzglabāt, lietot, izmantot, reklamēt vai nodot reklamēšanai, piedāvāt tirdzniecībā vai pārdot zāles „Sildenafil ratiopharm” Latvijas teritorijā, veicot minētās darbības pašam vai ar trešo personu starpniecību, līdz šajā tiesvedībā spēkā stāsies tiesas nolēmums.

Pieteikums pamatots ar to, ka prasītājam pieder patents LV 12269 „Pirazolopirimidinoni impotences ārstēšanai”, kas Latvijā ir spēkā līdz 2019.gada 16.februārim. Ar patentu aizsargātais izgudrojums Latvijas tirgū ir pieejams kā zāles „Viagra”. Ģenēriskās zāles „Sildenafil ratiopharm”, kuru atsauces zāles ir „Viagra”, ir reģistrējis Vācijas uzņēmums „ratiopharm GmbH”, kas norādīts kā minētā medikamenta reģistrācijas apliecības turētājs. 2009.gada 23.decembrī Eiropas Komisija ir izsniegusi reģistrācijas apliecību zālēm

„Sildenafil ratiopharm” (Eiropas Medicīnas aģentūras produkta numurs: EMEA/H/C?001080), kas derīga visā Eiropas Savienības teritorijā.

2011.gada 22.maijā pieteicējs konstatēja, ka Zāļu Valsts aģentūras vestajā Zāļu reģistrā iekļauta informācija, ka Latvijas tirgū ir pieejams „Sildenafil ratiopharm” un to var iegādāties aptiekās. Pārbaudot informācijas patiesumu, tika veikts kontrolpirkums „A Aptiekā” Lielā ielā 49, Jelgavā, kur pieteicēja pārstāvim tika pārdotas zāles „Sildenafil ratiopharm”. Tātad Vācijas uzņēmums „ratiopharm GmbH” jau šobrīd pārkāpj pieteicēja patentu, saskaņā ar kuru pieteicējam pieder intelektuālā īpašuma tiesība.

Tādēļ pieteicēja sava patenta aizsardzībai lūdza nekavējoties noteikt pagaidu aizsardzības līdzekli – aizliegumu iespējamam atbildētājam veikt noteiktas darbības jeb t.s. negatīvo pienākumrīkojumu (turpmāk – pienākumrīkojums). Pieteicējs uzskatīja, ka pienākumrīkojuma nenoteikšanas gadījumā tiks nodarīts būtisks kaitējums un konkrētajos apstākļos interešu balanss ir par labu pienākumrīkojuma noteikšanai.

Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas tiesneses 2011.gada 05.augusta lēmumu pieteikums par pagaidu pienākumrīkojuma piemērošanu apmierināts. Tiesnese aizliedza Vācijas uzņēmumam „ratiopharm GmbH” importēt, ražot, uzglabāt, lietot, izmantot, reklamēt vai nodot reklamēšanai, piedāvāt tirdzniecībā vai pārdot zāles „*Sildenafil ratiopharm*” Latvijas teritorijā, veicot minētās darbības pašam vai ar trešo personu starpniecību, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 230., 250.¹⁰, 250.¹¹, 250.¹² un 250.¹³pantu. Tiesnese arī noteica Īrijas uzņēmumam „Pfizer Ireland Pharmaceuticals” termiņu prasības celšanai tiesā līdz 2011.gada 01.septembrim.

2011.gada 02.septembrī Īrijas uzņēmums „Pfizer Ireland Pharmaceuticals” cēla prasību Rīgas apgabaltiesā pret Vācijas uzņēmumu „ratiopharm GmbH”, lūdzot aizliegt Vācijas uzņēmumam „ratiopharm GmbH” turpmāku prettiesisku patenta LV 12269 „Pirazolopirimidinoni impotences ārstēšanai” izmantošanu, piedzīt no Vācijas uzņēmuma „ratiopharm GmbH” visus ienākumus, ko tas ir guvis, pretlikumīgi izmantojot patentu, noteikt Vācijas uzņēmumam „ratiopharm GmbH” pienākumu par paša līdzekļiem atsaukt un pilnībā izņemt no tirdzniecības Latvijas Republikā zāles „*Sildenafil ratiopharm*”, kā arī noteikt Vācijas uzņēmumam „ratiopharm GmbH” pienākumu par paša līdzekļiem laikrakstā „Diena” un laikrakstā „Neatkarīgā Rīta avīze” publicēt viegli atrodamu un viegli salasāmu paziņojumu, ka zāles „*Sildenafil ratiopharm*” Latvijā tirgotas nelikumīgi un ka šāda rīcība aizliegta ar tiesas spriedumu, un tādu pašu informāciju savā vārdā nosūtīt visām zāļu lieltirgotavām un aptiekām Latvijā.

2011.gada 09.decembrī Vācijas uzņēmums „ratiopharm GmbH” cēla Rīgas apgabaltiesā pretpasību pret Īrijas uzņēmumu „Pfizer Ireland Pharmaceuticals”, lūdzot atzīt patentu LV 12269 „Pirazolopirimidinoni impotences ārstēšanai” par spēkā neesošu. Pretpasībā arī lūgts noteikt lietā ekspertīzi un uzdot Latvijas Republikas Patentu valdes ekspertiem sniegt tiesai atzinumu par patenta LV 12269 „Pirazolopirimidinoni impotences ārstēšanai” atbilstību Patentu likuma 7.panta (izgudrojuma līmeņa) prasībām un konkrēti atbildēt uz astoņiem jautājumiem.

2011.gada 09.decembrī atbildētājs Vācijas uzņēmums „ratiopharm GmbH” iesniedza pieteikumu par pagaidu aizsardzības līdzekļa atcelšanu, lūdzot atcelt ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2011.gada 05.augusta lēmumu noteiktos pagaidu aizsardzības līdzekļus.

Pieteikumā norādīts, ka lēmums ir nelikumīgs, jo pieņemts, pārkāpjot Civilprocesa likumā noteikto kārtību. Īrijas uzņēmums „Pfizer Ireland Pharmaceuticals” 2011.gada 03.augusta pieteikumā lūdza tiesu noteikt pagaidu aizsardzības līdzekļus nekavējoties, t.i., pamatojoties uz Civilprocesa likuma 250.¹²panta otro daļu, saskaņā ar kuru, ja kavēšanās varētu radīt neatgriezenisku kaitējumu intelektuālā īpašuma tiesību subjektam, tad pieteikums par pagaidu aizsardzības līdzekļa noteikšanu jāizlemj ne vēlāk kā nākamajā dienā pēc pieteikuma saņemšanas, iepriekš nepaziņojot atbildētājam un citiem lietas dalībniekiem. Taču tiesa izlēma jautājumu 05.augustā, nevis 04.augustā. Tātad faktiski tiesa nerīkojās „nekavējoties”, ko varētu tulkot kā rīcību Civilprocesa 250.¹²panta pirmās daļas ietvaros, kas nosaka lēmuma pieņemšanas pienākumu parastā kārtībā, t.i., 10 dienu laikā. Tā kā tiesa nepaziņoja atbildētājam par pieteikuma skatīšanu, var secināt, ka lēmums tika pieņemts steidzamības kārtībā. Vienlaikus apstāklis, ka lēmums tika pasludināts par nepārsūdzamu, liecina, ka jautājums tomēr netika skatīts steidzamības kārtībā. Tiesa precīzi nenorādīja, kuras tiesību normas ietvaros tā pieņēma lēmumu. Atbildētāja ieskatā neatkarīgi no tā, kurš no minētajiem rīcības modeļiem (steidzamība vai parastā kārtība) bija tiesas padomā, lēmums ir nelikumīgs, jo būtiski pārkāpj atbildētāja Civilprocesa likumā noteiktās tiesības uz aizstāvību.

Tāpat tiesa rīkojās nelikumīgi, neprasot prasītājam nodrošināt zaudējumus. Ja tiesa noteica, ka lēmums izpildāms nekavējoties, tai bija jāievēro Civilprocesa likuma 250.¹⁴panta otrā daļa par to, ka lēmums izpildāms pēc tam, kad prasītājs iemaksājis tiesas vai tiesneša noteikto summu tiesu izpildītāja depozīta kontā vai iesniedzis līdzvērtīgu garantiju.

Pieteikumā arī vērsta tiesas uzmanība uz faktu, ka prasītājs nepamatoti prasības pieteikumā norāda uz zāļu „Sildenafil ratiopharm” tirgošanu aptiekā pēc pagaidu aizsardzības līdzekļa noteikšanas. Šāda norāde nav pamatota, jo ar lēmumu atbildētājam tika uzlikts

negatīvs pagaidu aizsardzības līdzeklis, t.i., aizliegums veikt noteiktas darbības. Tomēr atbildētājam netika uzlikts pienākums atsaukt preces. Līdz ar to apstākli, ka kāda aptieka tirgo strīdus precī pēc pagaidu aizsardzības līdzekļa noteikšanas, nevar uzskatīt par atbildētāja pārkāpumu.

Vācijas uzņēmums „ratiopharm GmbH” uzskatīja, ka lēmums ir nepareizs arī pēc būtības un tāpēc tajā noteiktie pagaidu aizsardzības līdzekļi atceļami. Tiesa lēmuma motīvu daļā atzina, ka, pārdodot zāles „Sildenafil ratiopharm” Latvijas teritorijā, var tikt pārkāptas prasītāja tiesības. Atbildētāja ieskatā šāds tiesas izvēlētais formulējums liecina par zemāku pārliecības pakāpi salīdzinājumā ar iespējamo alternatīvo apgalvojumu – „tiesības tiek pārkāptas”. Savukārt tas liecina, ka tiesu lēmuma pieņemšanas gaitā pavadīja zināmas šaubas par strikta apgalvojuma izteikšanas pareizību.

Lai arī tiesa skaidri nenorādīja, kādas šaubas bija tās piesardzīgo secinājumu pamatā, atbildētāja ieskatā tiesa pieļāva varbūtību, ka patenta patentspēja var tikt apšaubīta. Pretējā gadījumā tiesai, izsakot apgalvojumu par patenta formālo spēkā esamību, bija jānonāk pie striktās atziņas „tiesības tiek pārkāptas”. Turklāt tiesa neizteica nekādus citus apsvērumus, kuri lika tai nosliekties prasītāja pozīcijas labā.

Vācijas uzņēmums „ratiopharm GmbH” uzskatīja, ka, neraugoties uz tiesas netieši pieļauto varbūtību par patenta patentspējas trūkumiem, lēmumā neattaisnojamā veidā ignorētas atbildētāja tiesības. Pirmkārt, lēmums tika pieņemts bez atbildētāja uzklaušanās, termiņā, kas neatbilda steidzamības kārtībai. Otrkārt, tiesai bija pienākums izvērtēt pagaidu aizsardzības līdzekļa nepieciešamību, ņemot vērā atbildētāja intereses. Šāds pienākums izriet no taisnīguma un samērīguma principa, kas, sekojot Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2004/48/EK par intelektuālā īpašuma tiesību piemērošanu (turpmāk – Piemērošanas direktīva) 3.panta prasībām, papildus efektivitātes principam iekodēts Civilprocesa likuma 250.¹⁰pantā. Lai arī Civilprocesa likuma 250.¹⁰pants tiešā veidā neparedz tiesai papildu pienākumus, apstākļos, kad vienai pusei nav dota iespēja aizstāvēties, tiesai jo īpaši ir pienākums kritiski izvērtēt nepieciešamību noteikt pagaidu aizsardzības līdzekli un iespējamo atbildētāja interešu aizskārumu.

Taču, kā redzams no lēmuma, tiesa neveica nekādu iespējamo atbildētāja aizskarto interešu izvērtēšanu. Tiesa pat neuzskatīja par vajadzīgu izteikt attieksmi par prasītāja gatavību nodrošināt atbildētāja iespējamus zaudējumus. Šāda tiesas rīcība liecina, ka pieņemot lēmumu, netika ievērotas taisnības un samērīguma prasības, bet intelektuālā īpašuma efektīvas aizsardzības principam tika piešķirta absolūta vērtība.

Kā liecina citu Eiropas Savienības valstu prakse, taisnīguma un samērīguma princips neļauj tiesām aprobežoties tikai ar formālu patenta spēkā esamības pārbaudi, lai piemērotu

pagaidu aizsardzības līdzekli. Piemēram, Francijā, Vācijā, Nīderlandē, Beļģijā, Īrijā un Lielbritānijā, lemjot par pagaidu aizsardzības līdzekļa piemērošanu, tiek veikta arī pārbaude, vai pastāv iespēja patentu atzīt par spēkā neesošu.

Piemērošanas direktīvas izprašanā īpaša vērība pievēršama Lielbritānijas tiesu praksei pagaidu aizsardzības līdzekļa piemērošanā, jo lielā mērā pēc Lielbritānijas parauga pagaidu aizsardzības līdzekļa piemērošanas prasības iestrādātas šajā direktīvā.

Kā liecina tiesību literatūra, Lielbritānijas tiesu praksē atvasināti vairāki principi, kurus tiesa piemēro praksē. Pamatjautājums, kuru tiesa cenšas noskaidrot, ir, vai pagaidu aizsardzības līdzekļa nepiemērošanas gadījumā prasītājs cietīs zaudējumus, kurus tas nevarēs atgūt no atbildētāja, ja pamata prasība tiks apmierināta. Papildus tiesa ņem vērā arī citus faktorus, kuri liek tai noslieties par labu vienai vai otrai pusei. Tā piemēram, tiesas var ņemt vērā sabiedrības interesi iegādāties lētākus ģenētiskos medikamentus; vai ģenērisko medikamentu klātbūtne tirgū spiestu atsauces zālēm samazināt cenas, un vai šo samazinājumu būtu iespējams kompensēt ar zaudējumu prasību no atbildētāja; vai atbildētājs ir cēlis iebildumus pret patentu; vai atbildētājs negūst negodīgu labumu, ienākot tirgu īsu mirkli pirms patenta termiņa beigām; vai pastāv prasītāja zaudējumu aprēķināšanas problēmas, ja pamata prasība tiek apmierināta, un vai pastāv atbildētāja zaudējumu aprēķināšanas problēmas, ja pagaidu aizsardzības līdzeklis ir ticis nepareizi piemērots; vai atbildētāja finansiālais stāvoklis ir tik slikts, ka tas nespēs segt prasītāja zaudējumus, ja pamata prasība tiks apmierināta; vai šos zaudējumus var nodrošināt.

Kā redzams no lēmuma, tiesa šādus jautājumus nevērtēja. Tiesa aprobežojās ar formālu patenta spēkā esamības pārbaudi, kas tai ļāva atzīt „iespējamo pārkāpumu”. Tomēr šādu tiesas rīcību, kā jau augstāk norādīts, nevar atzīt par taisnīgu pret atbildētāju. Neskatoties uz šauro Civilprocesa likuma 250.¹⁰panta pirmās daļas formulējumu, taisnīguma un samērīguma princips uzliek tiesai pienākumu vērtēt arī citus apstākļus.

Iepriekš norādītie faktori jāņem vērā arī šajā lietā. Latvijas sabiedrībai ir interese iegādāties lētākus medikamentus. Gadījumā, ja „Viagra” zāļu cena kristos, prasītājam būtu iespējas kompensēt samazinājumu ar zaudējumu prasību. Atbildētājs ir cēlis pretprasību par patenta atzīšanu pa spēkā neesošu. Ir samērā ilgs laiks līdz patenta termiņa beigām (2019.gads). Pastāv zaudējumu aprēķināšanas problēmas, ja pagaidu aizsardzības līdzeklis ir ticis nepareizi piemērots. Turklāt atbildētājs ir labā finansiālā situācijā, kas prasītājam ļautu prasības apmierināšanas gadījumā piedzīt radītos zaudējumus.

Atbildētājs atsaucās uz nepieciešamību piemērot Lielbritānijas tiesu praksē atvasināto un Latvijas tiesību pētījumā atzīto 4 soļu testu, kurš objektīvi ļautu tiesai izvērtēt, vai pagaidu aizsardzības līdzeklis nosakāms: 1) vai pastāv pietiekams pamats uzskatīt, ka prasītājam

pieder intelektuālā īpašuma tiesība; 2) vai pastāv pietiekams pamats uzskatīt, ka prasītājam piederošā intelektuālā īpašuma tiesība tiek pārkāpta vai tiks pārkāpta; 3) vai pastāv pietiekams pamats uzskatīt, ka ar minēto pārkāpumu prasītājam tiek nodarīts vai tiks nodarīts būtisks kaitējums gadījumā, ja pagaidu pienākumrīkojums netiks piemērots; 4) vai interešu balanss ir par vai pret pagaidu pienākumrīkojuma noteikšanu.

Attiecībā uz pirmo soli atbildētājs piekrita tiesai, ka prasītājs ir reģistrējis patentu un tas formāli ir spēkā esošs, taču vienlaikus atbildētājs vērsa tiesas uzmanību uz pretprasībā izteiktajiem argumentiem, kāpēc patents būtu atzīstams par spēkā neesošu. Proti, atbildētāja ieskatā minētie argumenti ir pietiekami izsmeltoši, lai tiesai būtu iespējams gūt pirmšķietamu pārliecību, ka patentam trūkst patentspējas. Turklāt šādu pirmšķietamu pārliecību tiesa var gūt, ņemot vērā EPO 2005.gada 03.februāra lēmumu lietā T 1212/01 par ekvivalentā Eiropas patenta atcelšanu un citu valstu praksi par ekvivalento patentu patentspējas trūkumu. Tādējādi prasības pieteikums nav pirmšķietami pamatots, jo nevar piederēt intelektuālā īpašuma tiesība uz patentu, kam trūkst patentspējas (neraugoties uz tā formālo spēkā esamību).

Analizējot otro soli, atbildētājs atzina, ka ar patentu aizsargātās zāles „Viagra” ir atsauces zāles atbildētāja ražotajām ģenēriskajām zālēm „Sildenafil ratiopharm”, kas tika tirgotas Latvijā laikā, kad patents bija formāli spēkā esošs. Tomēr atbildētājs uzskatīja, ka prasītājam piederošā intelektuālā īpašuma tiesība nav tikusi pārkāpta, jo patentnespējīgs patents šādu tiesību nemaz nav nodibinājis.

Apsverot trešo soli par to, vai ar zāļu „Sildenafil ratiopharm” tirdzniecību prasītājam tiktu nodarīts būtisks kaitējums gadījumā, ja pagaidu aizsardzības līdzeklis netiktu piemērots, atbildētājs atsaucās uz tiesību zinātnē skaidroto, ka šajā posmā jāapsver, vai cits tiesiskās aizsardzības līdzeklis nav pietiekams prasītāja interešu aizsardzībai, jo īpaši, vai kaitējuma monetārā atlīdzība nav adekvātākais līdzeklis. Atbildētājs uzskatīja, ka prasītājam nevarēja rasties tāds būtisks kaitējums, kuru tas vēlāk lietas sekmīga iznākuma rezultātā nespētu atgūt ar prasību par zaudējumu atlīdzību. Kā jau prasītājs savā pieteikumā pareizi norādījis, atbildētājs ir viens no lielākajiem medikamentu ražotājiem Eiropā. Tādēļ tiesai nevajadzētu rasties šaubām par atbildētāja finansiālajām iespējām segt iespējamus prasītājam nodarītos zaudējumus Latvijā. Tāpat atbildētājs noraidīja prasītāja izteikumus, ka Latvijā negūtā peļņa netiek atlīdzināta, jo Civillikuma 1786.pantā nepārprotami norādīts, ka, novērtējot zaudējumus, jāievēro arī atrautā peļņa.

Turklāt atbildētājs apšaubīja iespējamo prasītāja kaitējumu pēc būtības, jo rakstveida pierādījumi apstiprina, pēc zāļu „Sildenafil ratiopharm” parādīšanās tirgū prasītāja zāļu „Viagra” tirdzniecības apjomi nav krituši, bet, gluži pretēji, pieauguši. Tātad atbildētāja produkta tirdzniecība sniegusi pozitīvu efektu prasītāja uzņēmējdarbībai, nevis radījusi

nelabojamu kaitējumu. Viens no iespējamiem cēloņiem šādam efektam ir konkurences rezultātā veicinātā attiecīgās produktu kategorijas atpazīstamība, kas savukārt veicinājis prasītāja zāļu „Viagra” pārdošanas apjomus. Lai arī minētais laika posms ir pārāk īss, lai veiktu vispusīgu un padziļinātu tirgus pētījumu analīzi, minētie dati pietiekami uzskatāmi pierāda tendenci, ka prasītājam nav nodarīts būtisks kaitējums.

Attiecībā uz ceturto soli par pušu interešu līdzsvaru atbildētājs uzskatīja, ka pušu interešu līdzsvars ir pret pagaidu aizsardzības līdzekļa noteikšanu. Pirmkārt, pagaidu aizsardzības līdzekli nedrīkst noteikt, jo prasības pieteikuma noraidīšanas gadījumā būtu faktiski neiespējami aprēķināt precīzus atbildētāja zaudējumus, kas radušies sakarā ar pagaidu aizsardzības līdzekli. Atbildētāja prognozētie pārdošanas rādītāji nebūtu pietiekams pierādījums atrautās peļņas piedziņai saskaņā ar Civillikuma 1787.pantu. Tai pašā laikā prasītājam būtu vienkāršāk pierādīt savus zaudējumus, ja prasības pieteikums tiktu apmierināts, jo zaudējumu aprēķināšanai prasītājs varētu izmantot faktiskos atbildētāja pārdošanas rezultātus.

Otrkārt, jāņem vērā, ka prasītājs jau ir labi nostiprinājis savas pozīcijas tirgū. Kā pierāda iepriekš pieminētie tirdzniecības rādītāji, pat neskatoties uz konkurenci, prasītājs turpināja nostiprināt savas pozīcijas tirgū, visticamāk, pateicoties apstāklim, ka „Viagra” ir plaši pazīstama preču zīme. Tādējādi šādā situācijā interešu līdzsvaram jābūt pagaidu aizsardzības līdzekļa atcelšanas labā.

Treškārt, arī sabiedrības intereses ir jāņem vērā, lemjot par pagaidu aizsardzības līdzekļa atcelšanu. Sabiedrība ir guvusi labumu no konkurences šajā tirgus segmentā, jo konkurences rezultātā veicināta konkrēto zāļu kategorijas atpazīstamība. Tirdzniecības rādītāji pierāda, ka arvien vairāk pacienti ir iegādājušies nepieciešamos medikamentus un varējuši atrisināt savas veselības problēmas. Lai arī, pastāvot konkurencei, prasītājs turpināja nostiprināt savas tirgus pozīcijas, ar lielu varbūtību var apgalvot, ka tieši lētāku zāļu pieejamība noteiktai patērētāju daļai devusi iespēju ārstēties.

Noteikta sabiedrības daļa ir īpaši ieinteresēta lētāku ģenērisko medikamentu iegādē, jo atsaucē medikamentus tie nevar atļauties: „Viagra” ir ļoti dārgas zāles, kuru cena no „Sildenafil ratiopharm” atšķiras aptuveni par 30%. Tā kā impotence ir visizplatītākā pieaugušu vīriešu veselības problēma, ir nepieļaujami uzskatīt, ka daļai patērētāju augstāka cena nebūs šķērslis medikamentu iegādei. Par šo sabiedrības interesi var pārliecināties arī no Latvijas Republikas Veselības Ministrijas apkopotajiem sabiedrības priekšlikumiem par Sabiedrības veselības pamatnostādņu projektu 2011.-2017.gadam, kurā Latvijas Farmaceitu biedrība norādījusi, ka ir nepieciešams veicināt lētāku ģenērisko (patentbrīvo) zāļu pieejamību. Līdz ar to atbildētājs uzskatīja, ka arī sabiedrības interešu vārdā pagaidu

aizsardzības līdzeklis būtu atceļams. Tikai apstākļos, kad tiesa ar gala spriedumu atzītu patentu par patentspējīgu, sabiedrībai būtu jāsamierinās ar ierobežotu tirgus piedāvājumu.

Ievērojot minēto, Vācijas uzņēmums „ratiopharm GmbH” uzskatīja, ka lēmums pieņemts, pārkāpjot procesuālo tiesību normas, un tātad ir nelikumīgs. Ar lēmumu piemērotais pagaidu aizsardzības līdzeklis ir atceļams, jo patents nav patentspējīgs (trūkst izgudrojuma līmeņa), prasītāja prasība pirmšķietami nav pamatota, atbildētājs prasītājam nav radījis nelabojamu kaitējumu un interešu līdzsvars ir pret pagaidu aizsardzības līdzekļa noteikšanu.

Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 07.februāra lēmumu Vācijas uzņēmuma „ratiopharm GmbH” pieteikums par pagaidu aizsardzības līdzekļu atcelšanu tika noraidīts. Izskatot par šo lēmumu 2012.gada 17.februārī Vācijas uzņēmuma „ratiopharm GmbH” iesniegto blakus sūdzību, Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta ar 2012.gada 21.jūnija lēmumu atcēla Rīgas apgabaltiesas 2012.gada 07.februāra lēmumu un nodeva jautājumu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesai.

Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 03.septembra lēmumu Vācijas uzņēmuma „ratiopharm GmbH” pieteikums par pagaidu aizsardzības līdzekļu atcelšanu tika noraidīts.

Lēmumā norādīts, ka Civilprocesa likuma 250.¹²panta ceturtā daļa nosaka, ka pagaidu aizsardzības līdzekļus var atcelt tā pati tiesa pēc lietas dalībnieka pieteikuma.

Attiecībā uz „ratiopharm GmbH” argumentiem par procesuāliem pārkāpumiem, kas esot pieļauti 2011.gada 05.augustā, pieņemot lēmumu par pagaidu pienākumrīkojuma piemērošanu, Civillietu tiesu kolēģija, atsaucoties uz Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2012.gada 26.jūnija lēmuma atziņām, norādīja, ka šādi argumenti nevar būt pamats pagaidu pienākumrīkojuma atcelšanai.

Rīgas apgabaltiesa atsaucās uz Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2012.gada 26.jūnija lēmumā šajā civillietā norādīto, ka, lai noteiktu, vai pastāv pagaidu pienākumrīkojuma piemērošanas vai saglabāšanas pamats saskaņā ar Civilprocesa likuma 250.¹⁰panta pirmo daļu, ir jāizvērtē četri jautājumi (kas veido pagaidu pienākumrīkojuma pamatu):

- 1) vai pastāv pietiekams pamats uzskatīt, ka prasītājam pieder intelektuālā īpašuma tiesība;
- 2) vai pastāv pietiekams pamats uzskatīt, ka prasītājam piederošā intelektuālā īpašuma tiesība tiek pārkāpta vai tiks pārkāpta;

3) vai pastāv pietiekams pamats uzskatīt, ka ar minēto pārkāpumu prasītājam tiek nodarīts vai tiks nodarīts būtisks kaitējums gadījumā, ja pagaidu pienākumrīkojums netiks piemērots;

4) vai pušu interešu līdzsvars ir par vai pret pagaidu pienākumrīkojuma noteikšanu.

Pamatojoties uz minēto, Rīgas apgabaltiesa izvērtēja, vai lietas faktiskajos apstākļos konstatējami iepriekš norādītie pagaidu pienākumrīkojuma saglabāšanas pamata kritēriji.

Rīgas apgabaltiesa secināja, ka pieteikumā par pagaidu pienākumrīkojuma noteikšanu norādīts un pusēm nav strīda, ka prasītājam pieder patents LV 12269 „Pirazolopirimidīnoli impotences ārstēšanai”, kas Latvijā ir spēkā līdz 2019.gada 16.februārim. Ar patentu aizsargātais izgudrojums Latvijas tirgū pieejams kā zāles „Viagra” ar starptautisko nosaukumu „Sildenafilum”.

Atbildētāja uzskata, ka, lai gan minētais patents ir spēkā, uz tā pirmšķietamo patentspējas trūkumu norāda šādi apstākļi: 1) Eiropas patentu iestāde atzinusi par spēkā neesošu patentu, pamatojoties uz kuru piešķirts patents; 2) Rīgas apgabaltiesa citā lietā atzinusi patentu par spēkā neesošu, lai gan nolēmums nav stājies spēkā.

Izvērtējot minētos apsvērumus kopsakarā ar lietas faktiskajiem apstākļiem un tiesību normām, Rīgas apgabaltiesa atzina, ka prasītājam pieder intelektuālā īpašuma tiesība – patents. No Eiropas patentu konvencijas 52.panta un Patentu likuma 4.panta tieši un nepārprotami izriet, ka patentspēja var piemist vai nepiemist tikai izgudrojumam – būtībā tā ir izgudrojuma atbilstība tiesību normās ietvertajiem noteiktiem kritērijiem. Vērtējot jēdziena „patenta patentspēja” konstrukciju no latviešu valodas un formālās loģikas skatupunkta, tiesa atzina, ka tā ir absurda, un nav pamata lietot jēdzienus „patenta patentspēja” vai „patenta pirmšķietamā patentspēja”, kā arī mēģināt izziņāt šādu absurdu jēdzien saturu.

Atbilstoši Eiropas patentu konvencijas un Patentu likuma normās ietvertajam regulējumam, patents ir noteikts subjekta izņēmuma tiesību apjoms. Šis tiesību apjoms var būt: 1) piešķirts subjektam (spēkā esošs patents); 2) anulēts subjektam iepriekš piešķirtais (patents atzīts par spēkā neesošu pilnīgi); 3) ierobežots subjektam iepriekš piešķirtais (patents atzīts par daļēji spēkā neesošu).

Tādējādi, vērtējot patentu, var tikt vērtēta tikai tā spēkā esamība (ir spēkā, nav spēkā, ir spēkā daļēji). Atbilstoši Eiropas patentu konvencijas un Patentu likuma normās ietvertajam regulējuma patents ir spēkā līdz brīdim, kamēr tiek atzīts par spēkā neesošu.

Šādos apstākļos Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģija atzina, ka prasītājam pieder intelektuālā īpašuma tiesības – patents, jo tas nav ar spēkā stājušos tiesas nolēmumu atzīts par spēkā neesošu pilnīgi vai daļēji.

Vērtējot, vai pastāv pietiekams pamats uzskatīt, ka prasītājam piederošā intelektuālā īpašuma tiesība (patents) tiek pārkāpta vai tiks pārkāpta, Civillietu tiesu kolēģija konstatēja, ka atbildētāja ir atzinusi, ka tirgū laistās ģenēriskās zāles „Sildenafil ratiopharm” ir atsaucis zāles prasītāja ar patentu aizsargātajam medikamentam „Viagra”, par ko atbildētājs ir informēts, taču, neskatoties uz to, laidis tirgū ģenēriskās zāles „Sildenafil ratiopharm”. Tādēļ atbildētāja, laižot tirgū ģenēriskās zāles „Sildenafil ratiopharm”, ir pārkāpusi prasītājam piederošo patentu.

Šādos apstākļos Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģija, pārbaudot prasības pirmšķietamo pamatotību, atzina, ka Īrijas uzņēmuma „Pfizer Ireland Pharmaceuticals” prasība pret Vācijas uzņēmumu „ratiopharm GmbH” ir pirmšķietami pamatota.

Vērtējot, vai pastāv pietiekams pamats uzskatīt, ka ar minēto pārkāpumu prasītājai tiek nodarīts vai tiks nodarīts būtisks kaitējums gadījumā, ja pagaidu pienākumrīkojums tiks atcelts, Rīgas apgabaltiesa konstatēja, ka ģenēriskās zāles „Sildenafil ratiopharm” ir apmēram par 30% lētākas par „Viagru”, līdz ar ko, tām ienākot tirgū, pircējs izvēlēsies identisku preci par ievērojami zemāku cenu, kādēļ tiks zaudēta būtiska peļņa. Turklāt būtiski zaudējumi ir ne tikai peļņas samazinājums, bet arī reputācija. Ja tiks atcelts pagaidu pienākumrīkojums, tas būs signāls citiem ģenērisko medikamentu ražotājiem iepludināt Latvijas tirgū savu produkciju par lētāku cenu. Atbildētāja iesniegtie tirgus pētījumu materiāli neaplicina, ka lētāka medikamenta ienākšana tirgū nesamazina „Viagras” pārdošanas apjomus, jo pētījuma laiks ir pārāk īss, turklāt „Viagras” pārdošanas apjomu svārstībām piemīt arī sezonāls raksturs.

Rīgas apgabaltiesa atstāja bez ievērības abu pušu izteikto argumentu, ka pagaidu pienākumrīkojuma atcelšana vai neatcelšana radīs pusēm grūtības aprēķināt zaudējumus no negūtās peļņas, jo šāds arguments pats par sevi nevar kalpot par pamatu pagaidu pienākumrīkojuma atcelšanai vai neatcelšanai.

Izvērtējot pušu argumentus, iesniegtos pierādījumus, pamatojoties uz vispārzināmām ekonomikas likumsakarībām, tiesību principiem, kā arī ņemot vērā valstī noritošo kampaņu par lētāku medikamentu nozīmēšanu pacientiem, Rīgas apgabaltiesa atzina, ka pagaidu pienākumrīkojuma atcelšana radīs būtisku kaitējumu, jo: 1) prasītāja cietīs tiešus zaudējumus no negūtās peļņas; 2) ar patentu aizsargātais uzņēmuma tiesību kopums zaudēs savu jēgu; 3) ražotājiem zudīs interese inovatīvo medikamentu radīšanā.

Rīgas apgabaltiesas ieskatā atbildētāja iesniegto UAB „Softdents” sagatavoto pārskatu par prasītāja ražotā medikamenta „Viagra” tirdzniecības rādītājiem no 2011.gada janvāra līdz 2012.gada jūnijam īsā laika perioda dēļ nevar uztvert kā ilgtermiņa tirgus pētījumu, kura

rezultāti līdz saprātīgas ticamības pakāpei pierādītu, ka medikamenta „Viagra” tirdzniecības apjomu kritums nav noticis medikamenta „Sildenafil ratiopharm” dēļ.

Vērtējot, vai pušu interešu līdzsvars ir par vai pret pagaidu pienākumrīkojuma noteikšanu, Rīgas apgabaltiesa atsaucās uz prasītājas uzskatu, ka būtiskāka sabiedrības interese par medikamentu lētāku cenu ir medikamentu ražotāju turpmāka aktīva darbība jaunu inovatīvu medikamentu izstrādē, kas dod sabiedrībai iespējas un cerības arvien efektīvāk ārstēt dažādas saslimšanas. Šo inovatīvo medikamentu izstrādes motivācija ir tieši atkarīga no tā, vai jauni izgudrojumi tiks aizsargāti ar patentiem un to izstrādātājiem tiks nodrošināta iespēja, izmantojot patentus, atgūt izstrādē ieguldītos finanšu līdzekļus, kā arī gūt garantētu peļņu patenta darbības laikā. Turklāt erektilvās disfunkcijas ārstēšanas medikamenti nav uzskatāmi par tādiem, no kuriem atkarīga pacientu dzīvība, līdz ar to jautājums par lētāku šo medikamentu pieejamību ir sekundārs, raugoties no sabiedrības interešu skatupunkta.

Tādēļ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija atzina, ka no pušu un sabiedrības interešu līdzsvara viedokļa neapšaubāmi svarīgākas ir tās intereses, kuras nodrošina un aizsargā patents, līdz ar ko no interešu līdzsvara viedokļa priekšroka dodama pagaidu pienākumrīkojuma saglabāšanai, un pieteikums par pagaidu aizsardzības līdzekļa – pagaidu pienākumrīkojuma atcelšanu ir noraidāms.

Balstoties uz procesuālās ekonomijas principu, Civillietu tiesas kolēģija nevērtēja citus lietas materiālos esošos argumentus un apsvērumus, jo tie nevar ietekmēt tiesas nolēmumu pēc būtības.

Par šo lēmumu 2012.gada 12.septembrī Vācijas uzņēmums „ratiopharm GmbH” iesniedza blakus sūdzību, lūdzot lēmumu atcelt un izlemt jautājumu pēc būtības, atceļot ar Rīgas apgabaltiesas 2011.gada 05.augusta lēmumu noteiktos pagaidu aizsardzības līdzekļus.

Blakus sūdzībā norādīts, ka apgabaltiesa ir formāli piemērojusi Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2012.gada 21.jūnija lēmumā norādīto četru soļu (kumulatīvo kritēriju) testu, taču bez pietiekamiem motīviem, nenorādot, kāpēc tiesa atzinusi vienus faktus par pierādītiem, bet citus – par nepierādītiem.

Par pirmā un otrā priekšnoteikuma vērtēšanu blakus sūdzības iesniedzējs atsaucās uz tiesību doktrīnā pausto atziņu, ka pirmie divi priekšnoteikumi pēc būtības ir viens kritērijs – prasības pirmšķietamā pamatotība.

Blakus sūdzības iesniedzēja ieskatā tiesa ir izteikusi vērtējumu tikai par Īrijas uzņēmuma „Pfizer Ireland Pharmaceuticals” prasības pirmšķietamo pamatotību, bez ievēribas atstājot faktu, ka Vācijas uzņēmums „ratiopharm GmbH” iesniedza pretprasību par strīdus patenta LV 12269 „Pirazolopirimidinoni impotences ārstēšanai” atzīšanu par spēkā neesošu.

Apsverot prasības pirmšķietamo pamatotību, tiesai jāspēj gūt pārliecību, ka prasībai ir labas iespējas tikt apmierinātai. Tiesas secinājumi liecina, ka tiesa ir uzklauzījusi tikai prasītāja argumentus, bet, tā kā lietā ir prasība un pretprasība, tiesai bija jāvērtē abu prasību pirmšķietamā pamatotība.

Blakus sūdzības iesniedzējs atsaucās uz Vācijas uzņēmuma „ratiopharm GmbH” pārstāvja tiesas sēdē uzsvērto, ka pirmšķietamu pārliecību par patenta patentspējas trūkumu tiesa var gūt, ņemot vērā: a) Eiropas Patentu iestādes (turpmāk – EPO) 2005.gada 03.februāra lēmumu lietā T 1212/01 par ekvivalentā Eiropas patenta atcelšanu; b) Rīgas apgabaltiesas 2011.gada 28.jūnija spriedumu civillietā, ar kuru patents atzīts par spēkā neesošu (spriedums pārsūdzēts). Lai gan šie argumenti tiesas lēmumā atreferēti, tomēr tiesa tos nav apsvērusi (nav devusi novērtējumu). Tāpat tiesa nav apsvērusi apstākli, ka Vācijas uzņēmums „ratiopharm GmbH” iesniedzis pretprasību par patenta atzīšanu par spēkā neesošu.

Blakus sūdzības iesniedzējs norādīja, ka tā vietā, lai izsvērtu prasības un pretprasības pirmšķietamo pamatotību un izteiktu attieksmi par patenta atcelšanas varbūtību, tiesas lēmumā teoretizēts par jēdzienu „patenta patentspēja”. Blakus sūdzības iesniedzēja ieskatā tiesas secinājumi ir pretrunā ar Patentu likuma normām un patentu tiesību doktrīnu, jo jēdziens „izgudrojuma patentspēja” ir sastopams Patentu likuma 4.pantā (virsrakstā). Tā saturs ir skaidrs: patentspēja piemīt tādiem izgudrojumiem, kuri ir jauni, kuriem ir izgudrojuma līmenis un kuri ir rūpnieciski izmantojami. Tas, ka Vācijas uzņēmums „ratiopharm GmbH” savā pieteikumā un paskaidrojumos lietojis jēdzienu „patenta patentspēja”, tikai precizē, ka runa ir par konkrēto strīdus izgudrojumu, proti, „Pirazolopirimidinoni impotences ārstēšanai”.

Argumentējot, ka patentam pirmšķietami trūkst patentspējas, Vācijas uzņēmums „ratiopharm GmbH” norādīja uz apstākļiem, kādēļ patents var tikt atzīts par spēkā neesošu (izgudrojumam trūkst izgudrojuma līmenis, kas apliecināts ar EPO lēmumu un Rīgas apgabaltiesas spriedumu).

Blakus sūdzības iesniedzējs norādīja, ka, lai gan tiesas lēmumā norādītais apgalvojums, ka vērtējot patentu, var tikt vērtēta tikai tā spēkā esamība, ir formāli patiess, tas tomēr neatbilst lietas būtībai, jo Vācijas uzņēmums „ratiopharm GmbH” ar pretprasību ir lūdzis atzīt patentu par spēkā neesošu, apstrīdot ar patentu aizsargātā izgudrojuma patentspēju. Līdz ar to tiesai bija jādod pirmšķietams novērtējums šīs pretprasības pamatojumam. Bez šāda novērtējuma tiesai nebija pamata apgalvot, ka Īrijas uzņēmuma „Pfizer Ireland Pharmaceuticals” prasība ir pirmšķietami pamatota.

Tādējādi, Vācijas uzņēmuma „ratiopharm GmbH” ieskatā, pirmais un otrais priekšnoteikums nav izpildījies. Pastāv liela varbūtība, ka patents tiks atzīts par spēkā

neesošu, Vācijas uzņēmuma „ratiopharm GmbH” pretprasība nav triviāla. Pretprasības pamati lielā mērā atbilst EPO lēmumā norādītajam. Ņemot vērā, ka EPO ir koncentrēta labāko Eiropas patentu tiesību ekspertu pieredze, šāds lēmums jāuzskata par nopietnu pierādījumu prasības (pretprasības) pirmšķietamās pamatotības pārbaudē. To apstiprina fakts, ka Latvijas likumdevēja mērķis ir tuvināt Patenta likumu un Eiropas Patentu Konvenciju.

Blakus sūdzības iesniedzējs norādīja, ka nepamatoti ir tiesas secinājumi attiecībā uz trešo priekšnoteikumu – būtisku kaitējumu. Vācijas uzņēmuma „ratiopharm GmbH” pārstāvis tiesas sēdē atsaucās uz Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2012.gada 21.jūnija lēmumā pausto, ka būtisks kaitējums ir nenovēršams un nelabojams ļaunums. Tāpat kaitējums tiesību īpašniekam ir pieļaujams, bet līdz tādai pakāpei, kad tas kļūst par nenovēršamu un nelabojamu ļaunumu. Šajā gadījumā jāapsver, vai kaitējuma monetārā atlīdzība nav adekvāts tiesiskās aizsardzības līdzeklis.

Apgabaltiesa lēmumā nav vērtējusi Vācijas uzņēmuma „ratiopharm GmbH” argumentu, ka ar zāļu „Sildenafil ratiopharm” tirdzniecību prasītājam netiktu nodarīts tāds būtisks kaitējums, kuru nebūtu iespējams kompensēt ar zaudējumu atlīdzības prasību.

Vācijas uzņēmuma „ratiopharm GmbH” ieskatā vienīgais kaitējums, kuru Īrijas uzņēmums „Pfizer Ireland Pharmaceuticals” teorētiski varētu ciest zāļu „Sildenafil ratiopharm” pārdošanas dēļ, ir finansiāla rakstura (tirgus daļas, ieņēmumu, peļņas samazināšanās rezultātā), tādēļ Vācijas uzņēmums „ratiopharm GmbH” iesniedza tiesā rakstveida pierādījumu – pārskatu par „Viagra” tirdzniecības rādītājiem par laiku no 2011.gada janvāra līdz 2012.gada jūnijam. No minētā pārskata redzams, ka medikamenta „Viagra” tirdzniecības apjomu kritums nav noticis medikamenta „Sildenafil ratiopharm” dēļ, jo „Viagra” tirdzniecības apjomi samazinājušies arī tad, kad tirgū nav bijuši Vācijas uzņēmuma „ratiopharm GmbH” produkti. Savukārt pieaugums ir bijis par spīti Vācijas uzņēmuma „ratiopharm GmbH” produktu klātbūtnei (2011.gada maijs, jūnijs, jūlijs, augusts).

Vācijas uzņēmums „ratiopharm GmbH” nepiekrīta Īrijas uzņēmuma „Pfizer Ireland Pharmaceuticals” pārstāvju tiesas sēdē norādītajam, ka minētajiem rakstveida pierādījumiem nav nozīmes. Īrijas uzņēmuma „Pfizer Ireland Pharmaceuticals” pārstāvji apgalvoja, ka konkrētajā lietā „naudiskā izteiksme nav būtiskais kaitējums”. Blakus sūdzības iesniedzējs arī nepiekrīta, ka pagaidu aizsardzības līdzekļa atcelšanas gadījumā ciestu Īrijas uzņēmuma „Pfizer Ireland Pharmaceuticals” reputācija, jo šādam apgalvojumam nav nekādu pierādījumu un pamatojumu.

Blakus sūdzības iesniedzēja ieskatā, būtisku kaitējumu kontekstā vissvarīgākais pārsūdzētā tiesas lēmuma trūkums ir tas, ka tiesa nevērtēja, vai iespējamais kaitējums (negūtā peļņa) varētu tikt kompensēts ar prasību par zaudējumu atlīdzību.

Patentu likuma 64.panta otrā daļa nosaka, ka zaudējumu un morālā kaitējuma atlīdzības apmērs nosakāms saskaņā ar Civillikumu. Nosakot zaudējumu atlīdzības apjomu, var ņemt vērā arī tās personas negodīgā ceļā gūto peļņu, kura prettiesiski izmantojusi patentu. Tātad, ja lietas izskatīšanas laikā konstatētu, ka patents atstājams spēkā, Īrijas uzņēmums „Pfizer Ireland Pharmaceuticals”, pamatojoties uz Patentu likuma un Civillikuma normām, varētu prasīt gan peļņas atrāvumu (Civillikuma 1772.pants), gan Vācijas uzņēmuma „ratiopharm GmbH” gūto peļņu. Arī minēto reputācijas risku (ja tāds radies) būtu iespējams kompensēt ar prasību par morālā kaitējuma atlīdzību.

Blakus sūdzības iesniedzējs norādīja, ka nepamatota ir arī tiesas atziņa, ka ar pagaidu aizsardzības līdzekļa atcelšanu ar patentu aizsargātais izņēmuma tiesību kopums zaudēs savu jēgu. Šāds secinājums ir absurds un ir klajā pretrunā ar Civilprocesa likuma 30.²nodaļas mērķi. Formāla patenta spēkā esamība nav pietiekama, lai noteiktu pagaidu aizsardzības līdzekli. Šajā procesā ir jāņem vērā iesaistīto pušu intereses un tādi tiesību principi kā samērīgums.

Tāpat nav pamata apgalvot, ka ar pagaidu aizsardzības līdzekļa atcelšana ražotājiem zudīs interese inovatīvo medikamentu radīšanā. Pirmkārt, nav pamata spriest par vispārīgu jēdzienu „ražotāji”, jo konkrētajā gadījumā ir strīds starp konkrētām pusēm. Otrkārt, tās ir Īrijas uzņēmuma „Pfizer Ireland Pharmaceuticals” spekulācijas par inovatīvo medikamentu ražošanas apstāšanos. Īrijas uzņēmums „Pfizer Ireland Pharmaceuticals” nav iesniedzis nevienu pierādījumu, kas apstiprinātu, ka investīcijas medikamentu ražošanā būtu apturētas tāpēc vien, ka kāda patenta strīda dēļ nav piemēroti pagaidu aizsardzības līdzekļi. Treškārt, izmēra ziņā Latvijai līdzīgais Lietuvas un Igaunijas tirgus pierāda, ka Īrijas uzņēmums „Pfizer Ireland Pharmaceuticals” nav pārstājis tirgot „Viagra” šajās valstīs patentbrīvo medikamentu dēļ. Ceturtkārt, Vācijas uzņēmums „ratiopharm GmbH” tiesas sēdē uzsvēra, ka zinātniskā literatūra pierāda pretējo, proti, ka patentu aizsardzība ne vienmēr ir veicinājusi inovācijas farmācijā.

Lietā nav strīda par Vācijas uzņēmuma „ratiopharm GmbH” finansiālajām spējām segt eventuālus prasītāja zaudējumus, jo Vācijas uzņēmuma „ratiopharm GmbH” bilances vērtība 2011.gada 31.decembrī bija 762 509 579,31 eiro. 2011.gada jūnijā medikamenti „Sildenafil ratiopharm” Latvijā tika pārdoti par kopējo summu 2 035,90 latu. Līdz ar to redzams, ka iespējamo zaudējumu apmērs attiecībā pret Vācijas uzņēmuma „ratiopharm GmbH” apgrozījumu ir neliels.

Tāpat apgabaltiesa nav ņēmusi vērā tirgus situāciju, kura, iespējams, mainījies četru mēnešu laikā. Lai arī uz prasītāju gulstas pienākums pierādīt būtisku kaitējumu, Vācijas uzņēmums „ratiopharm GmbH” iesniedza pierādījumus, lai demonstrētu, ka minētajā laikā nekādas būtiskas izmaiņas nav notikušas.

Blakus sūdzības iesniedzējs norādīja, ka attiecībā uz ceturto priekšnoteikumu tiesa nepamatoti atstāja bez ievērības argumentu par zaudējumu aprēķināšanas vieglumu.

Pie interešu balansa apgabaltiesa secinājusi, ka no pušu un sabiedrības interešu līdzsvara viedokļa neapšaubāmi svarīgākas ir tās intereses, kuras nodrošina un aizsargā patents. Tas liecina, ka tiesa vadījies no principa, ka intelektuālā īpašuma tiesības ir absolūtas, bet šāda principa piemērošana visās lietās neatkarīgi no lietas apstākļiem nav pamatota. Lai arī patenta tiesības ir valsts garantēts monopols uz izgudrojumu, ir jāņem vērā Satversmē nostiprinātais princips, ka īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Šajā lietā ir strīds, vai prasītājam ir tiesības uz šādu monopolu. Ja pagaidu aizsardzības līdzeklis tiek saglabāts, bet vēlāk patents tiek atcelts, daļai patērētāju tiktu aizskartas ekonomiskās intereses. Apstākļos, kad pastāv reāla iespēja patentu atzīt par spēkā neesošu, patērētājiem jau tagad jādod iespēja iegādāties lētākus patentbrīvos medikamentus. Tas nodrošinātu iespēju ārstēties plašākam personu lokam.

Līdz ar to Vācijas uzņēmums „ratiopharm GmbH” uzskatīja, ka minētā četru soļu testa kumulatīvie priekšnoteikumi nav izpildīti, tādējādi ir pamats atcelt pagaidu aizsardzības līdzekli.

Turklāt procesuālās ekonomijas nolūkā Civillietu tiesu palātai lēmums jāatceļ un jāizlemj jautājums pēc būtības, jo abas puses jau divas reizes apgabaltiesas sēdē sniegušas paskaidrojumus, abas puses ir arī rakstveidā izklāstījušas savus argumentus un iesniegušas pierādījumus. Pušu pozīcija Civillietu tiesu palātai ir pilnībā redzama no lietas materiāliem, savukārt gadījumā, ja apgabaltiesas lēmums tiks atcelts, jautājuma atkārtota nodošana Rīgas apgabaltiesai var būt neefektīva.

2012.gada 05.novembrī Īrijas uzņēmums „Pfizer Ireland Pharmaceuticals” iesniedza Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātā paskaidrojumus par Vācijas uzņēmuma „ratiopharm GmbH” blakus sūdzību, uzskatot blakus sūdzību par nepamatotu un noraidāmu.

Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta, izvērtējusi blakus sūdzību un lietas materiālus, uzskata, ka Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 03.septembra lēmums ir atceļams un jautājums ir izlemjams pēc būtības, atceļot piemēroto pagaidu pienākumrīkojumu.

Civilprocesa likuma 250.¹⁰panta piektā daļa paredz iespēju pēc lietas dalībnieka pieteikuma atcelt lietā piemērotos pagaidu aizsardzības līdzekļus, tostarp aizliegumu iespējamam atbildētājam veikt noteiktas darbības jeb t.s. negatīvo pienākumrīkojumu.

Vērtējot šādu atbildētāja pieteikumu par piemērotā pagaidu pienākumrīkojuma atcelšanu, tiesai jāvērtē, vai vēl joprojām pastāv pagaidu pienākumrīkojuma piemērošanas pamats. Attiecībā uz šo pamatu Civilprocesa likuma 250.¹⁰panta pirmā daļa nosaka, ka, ja ir pamats uzskatīt, ka intelektuālā īpašuma tiesību subjekta tiesības tiek pārkāptas vai varētu tikt pārkāptas, tiesa pēc prasītāja motivēta pieteikuma var pieņemt lēmumu par pagaidu aizsardzības līdzekļa noteikšanu.

Lai gan Civilprocesa likuma 250.¹⁰panta pirmajā daļā *expressis verbis* pieminēta tikai intelektuālā īpašuma tiesību subjekta tiesību pārkāpšana vai iespējama pārkāpšana, tomēr Civillietu tiesu palāta uzskata, ka tiesnesim vai tiesai ir pienākums vērtēt arī citus apstākļus, kas tieši nav minēti Civilprocesa likuma 250.¹⁰panta tekstā. No Civilprocesa likuma 250.¹⁰pantā ietvertā formulējuma tiesa „var pieņemt lēmumu” (nevis „pieņem lēmumu”) izriet, ka pagaidu pienākumrīkojums ir pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzeklis, ko piemēro pēc procesuālā tiesas ieskata.

Civillietu tiesu palāta jau 2012.gada 21.jūnija lēmumā šajā lietā ir norādījusi un plaši pamatojusi, ka, lai noteiktu, vai pastāv pagaidu pienākumrīkojuma piemērošanas vai saglabāšanas pamats, ir jāizvērtē četri jautājumi:

- 1) vai pastāv pietiekams pamats uzskatīt, ka prasītājam pieder intelektuālā īpašuma tiesība;
- 2) vai pastāv pietiekams pamats uzskatīt, ka prasītājam piederošā intelektuālā īpašuma tiesība tiek pārkāpta vai tiks pārkāpta;
- 3) vai pastāv pietiekams pamats uzskatīt, ka ar minēto pārkāpumu prasītājam tiek nodarīts vai tiks nodarīts būtisks kaitējums gadījumā, ja pagaidu pienākumrīkojums netiks piemērots;
- 4) vai pušu interešu līdzsvars ir par vai pret pagaidu pienākumrīkojuma noteikšanu.

Lietā pusēm nav strīda un arī Rīgas apgabaltiesa pārsūdzētajā lēmumā atzinusi šāda četrus soļus testa piemērošanas nepieciešamību. Taču blakus sūdzības iesniedzējs apstrīd to, kādus secinājumus šī testa piemērošanas ietvaros ir izdarījuši prasītājs un pirmās instances tiesa.

Pirmie divi priekšnoteikumi kopā pēc būtības veido prasības pirmšķietamo pamatotību. Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta no pārsūdzētā lēmuma konstatē, ka Rīgas apgabaltiesa ir novērtējusi Īrijas uzņēmuma „Pfizer Ireland Pharmaceuticals” prasības pirmšķietamo

pamatotību, izsakot vispārīgi pareizu atzinumu, ka Īrijas uzņēmumam „Pfizer Ireland Pharmaceuticals” pieder strīdus patents LV 12269 „Pirazolopirimidinoni impotences ārstēšanai”, kas vēl joprojām ir spēkā. Civillietu tiesu palāta piekrīt, ka atbildētājs, laižot tirgū ģenēriskās zāles „Sildenafil ratiopharm”, radītu pietiekamu pamatu uzskatīt, ka prasītājam piederošā intelektuālā īpašuma tiesība tiek pārkāpta, ja vien lietā nebūtu celta pretprasība par šī paša patenta LV 12269 „Pirazolopirimidinoni impotences ārstēšanai” atzīšanu par spēkā neesošu. Pretprasību apgabaltiesa ir atstājusi bez pietiekamas ievērības.

Apsverot prasības pirmšķietamo pamatotību, tiesai jāspēj gūt pārliecību, ka prasībai ir labas iespējas tikt apmierinātai. Ņemot vērā, ka pretprasībā ir apstrīdēta patentētā izgudrojuma patentspēja un lūgts patentu LV 12269 „Pirazolopirimidinoni impotences ārstēšanai” atzīt par spēkā neesošu, tad šīs pretprasības apmierināšana izslēdz sākotnējās prasības apmierināšanu par šī patenta pārkāpšanu.

Līdz ar to, ja pretprasība ir pirmšķietami pamatota, tad vairs nav pamata uzskatīt, ka prasība ir pirmšķietami pamatota. Tādēļ Rīgas apgabaltiesai, vērtējot pagaidu pienākumrīkojuma piemērošanas pamatu, bija jānovērtē ne tikai prasība atrauti no lietā iesniegtās pretprasības, bet gan arī pretprasības pirmšķietamā pamatotība, no kuras tieši atkarīga prasības pirmšķietamā pamatotība.

Tādēļ šādos apstākļos ir pareizs blakus sūdzības arguments, ka, tā kā lietā ir prasība un pretprasība, tiesai bija jāvērtē abu prasību pirmšķietamā pamatotība, bet argumentiem par pretprasības pirmšķietamo pamatotību pirmās instances tiesa novērtējumu nav devusi.

Civillietu tiesu palāta uzskata, ka par pretprasības pirmšķietamu pamatotību liecina gan Eiropas Patentu iestādes 2005.gada 03.februāra lēmums lietā T 1212/01 par ekvivalentā Eiropas patenta Nr. EP 070 2555 atcelšanu, gan arī Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2011.gada 28.jūnija spriedums civillietā Nr. C04326608, ar kuru šis pats patents LV 12269 „Pirazolopirimidinoni impotences ārstēšanai” ir atzīts par spēkā neesošu. Lai gan minētais Rīgas apgabaltiesas spriedums nav stājies likumīgā spēkā sakarā ar tā pārsūdzēšanu apelācijas instancē, kurā rezultāts var būt citāds, tomēr Civillietu tiesu palāta atzīst, ka arī šis fakts, ka pirmās instances tiesa, izskatot lietu pēc būtības un izvērtējot lietas faktiskos un juridiskos apstākļus, ir atzinusi, ka prasība par patenta atzīšanu par spēkā neesošu pēc būtības ir pamatota, liecina par to, ka šādai prasībai (pretprasībai) ticami (*prima facie*) ir labas iespējas tikt apmierinātai.

Pirmās instances apsvērumiem par jēdzienu „patenta patentspēja” vispār nav nekādas nozīmes lietā, jo no pretprasības un pieteikuma par pagaidu pienākumrīkojuma atcelšanu redzams, ka ar minēto pēc būtības domāta izgudrojuma patentspēja, kas ir likumā lietots termins (skat. Patentu likuma 4.pantu) un apzīmē tieši to, ko atbildētājs ar minēto ir

raksturojis, proti, obligāto patentspējas elementu, tostarp izgudrojuma līmeņa trūkumu, kas ir pamats patenta atzīšanai par spēkā neesošu.

Līdz ar to Civillietu tiesu palāta atzīst, ka *prima facie* ir pietiekams pamats uzskatīt, ka Vācijas uzņēmuma „ratiopharm GmbH” pretprasība par patenta LV 12269 atzīšanu par spēkā neesošu varētu tikt apmierināta, kas, savukārt, pirmšķietami izslēdz prasības par šī paša patenta tiesību pārkāpšanu apmierināšanu.

Ņemot vērā minēto, nav izpildījušies pirmie divi soļi no iepriekšminētā četru soļu testa pagaidu pienākumrīkojuma pamata konstatēšanai, tātad nav visa Civilprocesa likuma 250.¹⁰panta pirmajā daļā noteiktā pagaidu pienākumrīkojuma piemērošanas pamata. Tas izslēdz pagaidu pienākumrīkojuma piemērošanas nepieciešamību un turpmāku saglabāšanu, un Civillietu tiesu palātai vairs nav nozīmes vērtēt atlikušos divus priekšnoteikumus un ar tiem saistītos pušu un pirmās instances tiesas argumentus.

Līdz ar to Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 03.septembra lēmums nav pareizs un ir atceļams. Civillietu tiesu palāta uzskata, ka jautājums par pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļa atcelšanu ir izlemjams pēc būtības ar šo lēmumu, atceļot lietā piemēroto pagaidu pienākumrīkojumu, atbilstoši Civilprocesa likuma 448.panta pirmās daļas 3.punktam, jo, tā kā lēmumā tiek konstatēts pagaidu pienākumrīkojuma turpmākas piemērošanas pamata trūkums, šī jautājuma nodošana atkārtotai izskatīšanai pirmās instances tiesā vairs nav lietderīga, procesuāli ekonomiska un saprātīga. Jo īpaši apstākļos, kad abas puses jau ir vairākkārtīgi plaši izklāstījušas savus argumentus: gan divas reizes pirmās instances tiesas sēdēs, gan arī rakstveidā – pieteikumā, blakus sūdzībās un paskaidrojumos par pieteikumu un paskaidrojumos par blakus sūdzībām.

Ņemot vērā minēto un pamatojoties uz Civilprocesa likuma 250.¹⁰panta pirmo daļu, 250.¹²panta piekto daļu, 447.panta pirmo daļu, 448.panta pirmās daļas 3.punktu, 449.panta pirmo daļu, Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta

n o l ē m a :

Apmierināt Vācijas uzņēmuma „ratiopharm GmbH” blakus sūdzību un atcelt pilnīgi Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 03.septembra lēmumu.

Apmierināt Vācijas uzņēmuma „ratiopharm GmbH” pieteikumu par pagaidu aizsardzības līdzekļa atcelšanu un atcelt ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas tiesneses 2011.gada 05.augusta lēmumu piemēroto pagaidu aizsardzības līdzekli – aizliegumu Vācijas uzņēmumam „ratiopharm GmbH” importēt, ražot, uzglabāt, lietot, izmantot, reklamēt

vai nodot reklamēšanai, piedāvāt tirdzniecībā vai pārdot zāles „Sildenafil ratiopharm” Latvijas teritorijā, veicot minētās darbības pašam vai ar trešo personu starpniecību.

Lēmums nav pārsūdzams.

Tiesnese-referente

Z.Pētersone

Tiesnese

I.Lauka

Tiesnesis

A.Keišs